

Szőcsné Gazda Enikő

EGY FELSŐ-HÁROMSZÉKI HÁZ
ÉS HOZOMÁNYLEVELEI

1. BEVEZETÉS. A HOZOMÁNYLEVELEK MINT EGY NAGYOBB
IRATKORPUSZ RÉSZEI

2017-ben Kézdialmáson muzeológiai jellegű gyűjtéseket végeztünk,¹ és ennek alkalmával néhai Biro András és neje, Fülöp Emma évtizedek óta árván maradt házát látogattuk meg. „Régiségek” után kutatva a lakás minden zugába bekukkantottunk, és a „nagyszoba” szekrényének egyik fiókjában, egy kis fadobozban tíz hozományleltárt találtunk, melyeket a mellettük lévő iratokkal, néhány tárggyal együtt a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum néprajzi gyűjteményébe szállítottunk.²

A *hozománylevél* magán okirattípus: férjhez menő lány hozományának a tételes összeírása, tehát hitelesített, tanúk előtt összeírt vagyonleltár. A tíz hozománylevél közül kettő dupla példány volt, tehát összesen nyolc személy iratát tartottuk a kezünkben.³

A gyűjtés alkalmával megfigyelhettem egy család iratmegőrzési rendszerét: a hozományleltárokat, akárcsak a más földekről szóló iratokat, munkakönyveket, személyazonossági igazolványokat kissé elkülönítették a közönséges iratok sorától, hivatalos okmánynak, valamilyen oknál fogva értékpapírnak tekintették. Ez a különleges bánásmód arra utalt, hogy a család még nem a formális, tartalom nélküli szokás írott emlékeként nézett e papírokra, hanem a benne rejlő tárgyakat, földeket bő fél évszázaddal a romániai államosítás után is,⁴ potenciális vagyonrészeinek dokumentumaként archiválta. Korban

1 A gyűjtésre 2017. május 17-én került sor, a gyűjtésen Kinda István és Szőcsné Gazda Enikő vett részt, Veres Gusztáv házigazda jelenlétében.

2 Székely Nemzeti Múzeum néprajzi dokumentumtára, 6-os fond, 1–9. dosszié.

3 Csomortáni Mátyás Máris (1846), csomortáni Mátyás Borbála (1900), csomortáni Fülöp Teréz (1920), csomortáni Fülöp Anna (1925), szentivánlaborfalvi Bedő Rozália (1928), kézdialmási Bíró Terézia (1932), csomortáni Fülöp Emma (1948), valamint berecki Tamás Matild (év nélkül).

4 Biro András (szül. 1916. nov. 19.) tulajdonának nagy részét a kollektivizáláskor elvesztette. 1977-ben elhunyt, tehát nem érthette meg a rendszerváltást, magántulajdonának a visszaszerzését. Felesége, Fülöp Emma (szül. 1926. aug. 11.) túlélte ugyan férjét, de ő is csupán pár esztendővel a rendszerváltás után halt meg.

a legutolsó hozománylevél 1948-ban, az államosítás esztendei alatt keletkezett, ez a „nászhozomány összeírási jegyzék” végeredményben annak az asszonynak a stafírungleltárát tartalmazta, akinek a házából az összes iratot összegyűjtöttük. Az archiválási szándék nyilvánvaló volt. Az iratok nem véletlen folytán maradtak fenn egy ősrégen épült házban, hanem valamikor tudatosan szállították át azokat az 1950-es években épített új lakóépületbe.

A családi levéltár iratállománya egy kis vagyonú, sokgyermekes család mindennapjainak a vergődéseit jelzi, családi tragédiák sora szorult hagyatéki jegyzőkönyvekbe, gyámhatósági iratokba, vagyonosztási jegyzékekbe. Az iratok változó (román, magyar) nyelve jelzi csupán azt a társadalmi háttérrel, mely impériumváltásokba, változó társadalmi rendszerekbe ágyazta egy falujából alig kimozduló család életét. Ez a viszonylag szűk iratkorpusz is rámutat mindazokra a vagyonbiztosítási stratégiákra, melyekbe kapaszkodott a kisember, hogy biztonságba helyezze az impériumváltások, rekvirálások,⁵ elhalálozások forgatagában is a családja mindennapi kenyerét. Csak néhány példa ezekre: a gyermek nélküli házaspár a sokgyermekes rokontól örökbe fogadott egy gyermeket és ráhagyta teljes vagyonát;⁶ az egyik vagyonosabb rokon a legelesettebb hozzátartozójára hagyta vagyona jó részét;⁷ a nem elég felelős gondolkodású, de nagykorúvá vált és megnősült árva vagyonát az após kezébe adta át a gyám,⁸ stb. A hozomány kiosztásának szokását ugyanilyen vagyonbiztosítási stratégiának tekinthették.

Két stafírungósszeírás – amint említettem – két példányban maradt fenn. Közelmúltbeli visszaemlékezésekből tudjuk, hogy minden hozománylevelet valamikor két példányban készítettek: az egyik a menyasszonnyal és az összeírt portékákkal együtt átkerült a vőlegény házába vagy a fiatal házások lakóhelyére, a másik példányt viszont a menyasszony családja őrizte meg. Egy esetleges válás esetén a magára

5 A 20. század első felében számos vagyonek Kobzásra került sor. Vesd össze: Kinda István: „Furfangos úri hunczutságok” és megszorító intézkedések Székelyföldön a 20. század első felében. *Acta Siculica 2012–2013*, Sepsiszentgyörgy, 2013, Székely Nemzeti Múzeum, 687–694.

6 Biro Tamás és neje, Mátyás Anna 1926-ban örökbe fogadják Biro Lászlót.

7 Mátyás József m. kir. csendőr őrsparancsnok Mátyás Ferencre és feleségére, Balogh Máriára hagyja vagyonának egy részét. A házaspár annyira szegény, hogy kérvényezi a vagyonrész Kézdivásárhelyre juttatását, mivel nem tudják előteremteni az örökség átvételére, Mezőbándra való utazás költségeit sem.

8 Kelemen István vagyonbiztosításának iratai.

maradt asszony a hozományt a szülei vagy testvérei kezében maradt példánnyal tudta visszaperelni.

A Biro család házában fellelt dupla hozományleltárok tehát annak is jelei, hogy az Almásra költözött család a szülők csomortáni házában maradt iratokat is magához vette. Így kerülhetett a megőrző Biro Andrásné Fülöp Emma kezébe a saját parafernumlevele másodpéldánya mellett a nagynénjei (Fülöp Anna és Fülöp Teréz) hozománylevele is. Az Almáson élő Biro Andrásnak az édesanyja csomortáni Mátyás családból származott, így nem nehéz megfejtetni, hogyan jutott a kis fadobozba az édesanyja (Mátyás Borbála) 1900-as stafírunjegyzéke, valamint Mátyás Máris 1846-os hozományleltára is. A fennmaradt iratok alapján nem teljesen értelmezhető, milyen családi szálak révén került a Biro vagy Fülöp családhoz a szentiványi Bedő és a berecki Tamás család hozományleltára. A szerteágazó, nagy rokonság lehetőséget adott arra, hogy sok ember kerüljön be a család hálózatába: Biro András édesapjának például egy édestestvére és 5 féltestvére volt, édesanyja egyik testvére 9 gyermeket nevelt, ő magának 5 gyermeke volt. A nagy gyermeklétszám valószínű, hogy mind a férj, mind a feleség családjára jellemző volt. Biro András édesapjának iratai arra is rávilágítanak, hogy örökbefogadások, gyámságok is tágitották a családi kapcsolatrendszer, nősülések révén újabb és újabb családok kerültek be a rokoni vagy műrokoni körbe.

2. A HOZOMÁNY ÉS JOGI HÁTTERE⁹

Az *allatura*, *parafernum* latin szavak, ezek is utalnak a szokás eredetére. A hozomány biztosítását már Justinianus császár előírta, eszerint a római *paraphernát* női különvagyonnak tekintették, amely fölött a férjnek csak használati/adminisztrátori joga volt. Jung Károly régi délszláv és észak-olasz példáiból,¹⁰ valamint Constanța Ghițulescu román fejedelemségekből származó adataiból¹¹ jól érzékelhető, hogy a

9 A rövid jogtörténeti részben felhasználtam egy korábbi összegzésem összegyűjtött adatait, úgy érzem, ez föltétlenül szükséges a szokás történetének és átalakulásának értelmezéséhez. Szőcsné Gazda Enikő: *A háromszéki hozomány a 19. században*. Szentendre, 2015, Skanzen, 46–58.

10 Jung Károly: Délszláv adatok a házassági szerződések és hozománylevelek egybevető vizsgálatához. In uő: *Köznepok és legendák*. Újvidék, 1992, Forum Könyvkiadó, 37–44.

11 Vintilă-Ghițulescu, Constanța: *În șalvari și cu islic. Biserica, sexualitate, căsătorie și divorț în Țara Românească a secolului al XVIII-lea*. București, 2004, Editura Humanitas.

hozomány összeírásának a szokása a későbbiek során sem tekinthető csupán székelyföldi jellegzetességnek, hanem általános dél-európai vagyonbiztosítási stratégia volt, a házasságba vitt női vagyonhozzájárási részt egy esetleges válás esetén is biztosítani kellett. A szokás székelyföldi régmúltja 15. és 16. századi törvények rendelkezéseiből, valamint perekből ismerhető meg. Régi bírói döntések indoklásából kiviláglik, hogy a székely földtulajdon katonai birtokbesorolás alá esett, és mint ilyen, elsősorban a fiúág részesedett belőle. A katonarendű családoknak a birtok jövedelméből kellett a szolgálathoz szükséges lovat táplálniuk, de jogi feltétel volt az is, hogy az apáknak, vagy ezek elhalta esetén a fiútestvéreknek a földhiány miatti kárpótlásként a lányokat ki kellett házasítaniuk.¹² A nők házasságkötéskor való vagyoni kárpótlását Werbőczy István *Hármaskönyve* is pontosította,¹³ és székelyföldi vagyoni jogi viszonylatban az 1555-ös, úgynevezett Udvarhelyi artikulusok is előírták. A törvény 20. pontja kimondta: „Valamelly embernek Fia, Leánya vagyon, az örökség a Fiat illeti, de úgy, hogy a Fiu a Leányt ki ki a maga Székének Törvénye szerint kiházasítsa.”¹⁴

Székelyföldön a hozomány összeírásának a szokása bizonyára egy 1764-es katonai rendszabásra vezethető vissza: a katonarenden lévőknek bármely ajándékozást – éppen a birtokok katonai jellege miatt – a katonasággal kellett láttamoztatniuk.¹⁵ Az említett szabályzat alkalmazásának a jelei ebben a szűk szövegtörzshez is felismerhetők: a legrégebb, 1846-os, Csomortánban kelt „parafernális specificatio”-t a polyáni Erődsi Kapitány is ellátta kézjeggyel. Az 1848-as forradalommal a kötelező katonai szolgálat megszűnt, így az ezután keletkezett hozományleltárakon a katonai felülbírálásnak már nem találjuk nyomát. Az 1840-es esztendőben még egyetlen magyar országgyűlési végzés a jobbágyok hozományának az összeírását is előírta, ezt az előjárósággal kellett láttamoztatni, de a jobbágyság 1848-as felszámolásával ez a törvénykezés is okafogyottá vált. Így elmondható, hogy a 19. század derekától a hozomány kiosztását már nem szabályozta

12 Bónis György: *Magyar jog – székely jog*. Kolozsvár, 1942, M. Kir. Ferencz József Tudományegyetem, 81.

13 I. rész 68. cím, 2. §.

14 Lőtsey Spielenberg László: *A nemes székely Nemzetnek jussait világoztató némely darab Levelek, többek által magyar nyelvre fordítva, némelyek pedig eredetileg magyar nyelven*. Ref. Kollégium Betűivel, Marosvásárhely, 1837. 19.

15 Szócsné Gazda 2015. 53.

semmilyen törvény, összeírását nem kötelezte sem a katonaság, sem a székely faluközösség, ennek ellenére a szokásjog továbbra is ragaszkodott az összeíratásához, sőt mi több, hivatalos papírnak tekintette azt. Ez abból is felmérhető, hogy a hozomány feljegyzését továbbra is tanúk előtt végezték. Ez a fennmaradt parafernumlevél-korpuszunkból is jól látható, egyetlen kivételtől eltekintve a leltárokon tanúk is szerepelnek.

3. A FELSŐ-HÁROMSZÉKI HOZOMÁNYLEVÉL-KORPUSZ ÁTTEKINTÉSE ÉS ELEMZÉSE

A nyolc menyasszony leltáraiból száz esztendő (1846–1948) esküvő előtti adományozó szokásrendjére, valamint a házassági szokások részleteire láthatunk rá.

A hozományt a menyasszony és a vőlegény családjának a jelenlétében írták össze, a leltárokon a szülők neve, a vőlegény, menyasszony aláírása a papír jobb oldalán, a becsló tanúk és az összeíró személy neve a papír bal oldalán, az irat végén található. Csomortánhoz és Kézdialmáshoz közeli falvak esküvői szokásismertetéseiből tudjuk, hogy a hozomány összeírása Kézdiszéken többnyire a háztűznézés része volt.¹⁶ A székelyföldi falvakban általában jellemző volt, hogy eljegyzésekre, házasságkötésekre a farsangi időszakban, vagy a mezőgazdasági munkák szüneteiben került sor, az elemzett családok ezt a szokást már nem tartották be. Az első, 1846-os összeírásra ugyan még február 8-án került sor, és az 1900-as lista december 27-én íródott, de a többi hozománylevél esetében már az sem követhető, hogy szigorúan a téli hónapokhoz kötődött volna a jegyváltás és *írogatás* időpontja. Áprilisban, augusztusban, szeptemberben keltezték ezeket.

A hozományba szánt tárgyakat a családtagok egyenként bemutatták az összeíróknak, akik tételről tételre felértékelték az előadott portékákat. Más vidékek hozományleltárain sok esetben csoportokba tömörítették a tárgyakat, külön cím alá sorolták a bútorokat, ágyneműket, asztalneműket, ruházatot, háztartási eszközöket. Bár a felsorolás sorrendje az elemzett stafirunglisták esetében is jelzi ezeket a tárgy-

16 Bokor Zsuzsa (szerk.): *Tamás István kézdiszentléleki kéziratok gyűjteménye*. Kolozsvár, 2002, Kriza János Néprajzi Társaság, 11–12.; valamint Alsó-Háromszékről Lőrinczi Etelka: *Fejezetek Árapatak népi életéből*. Kolozsvár, 2001, Kriza János Néprajzi Társaság, 37–50.

kategóriákat, e kései hozományleltárakban már nem strukturálták külön csoportokba a tárgyakat.

Annak ellenére, hogy a leírás sohasem volt nagyon részletes, mégis e listák hűen jelzik, hogy melyek voltak azok a tárgyak, amelyeket hagyományosan a felső-háromszékiek hozományba szoktak adni. A stafíring életkezdő tárgyeegyüttes kellett hogy legyen, és biztosítania kellett a menyasszony szükségleteit. Mivel hagyományosan a lány költözött át a vőlegény családjához, így a hozomány elsősorban a ház berendezéséhez kapcsolódó tárgyakat, valamint a menyasszony személyes tárgyait tartalmazta.

A hozomány kiosztásának korai periódusában általánosan érzékelhető az a tendencia, hogy kevés volt a leltárakba vett földbirtok. Ez arra a már említett szabályozásra vezethető vissza, hogy az alapvetően katonai szolgálatokért nyert székely birtokot a katona örökölte. A férfia gon öröklődő földvagyon t a lányok elsősorban akkor örökölhették, ha egy férfinak nem volt fiúörököse. Ebben az esetben a lányok mint a jövődöbeli férfiakat szülő anyajelöltek, hivatalosan is továbbvihették a családjuk birtokait. Az 1848 előtti hozományokban még jól érzékelhető e birtokörökítési szabályozás, éppen ezért a lányok inkább ruhaneműt és bútorokat kaptak ajándékba a kiházás során. A hozomány fő komponense a ruhanemű volt, ezt a nyelvünk is hitelesen őrz i: a székelység körében még ma is ismert a *kiruházás* megnevezés.¹⁷

A csomortáni legkorábbi, 1846-os hozományjegyzék¹⁸ még az 1848-as forradalom előtt keletkezett, s e régi adományozási rendszer nyomait viselte: csupán egészen kis darab földet – egy egyvékás kenderugart – kapott a lány ajándékba a szüleitől. Az összevont tételekbe feljegyzett adományok fő komponense a ruhanemű és a lakástextil volt: összesen 132 tárgyat írtak össze, melyekből 34 ruhadarab, 66 pedig lakástextil volt. A készre szabott, varrt ruhákon, textileken kívül viszonylag sok végvásznat tartalmazott a leltár. Mai értékrendünktől eltérően, a bútorok ára a 19. században még sokkal kisebb volt, mint a ruhaneműé: míg egy posztó suba ára 25 forint volt, egy láda 3,30 és egy asztal csupán 4 forintba került. A legjelentősebb értéke a tehénnek volt, ez 45 forintba került.

17 Vö. dr. Kós Károly: Népi írott források a székelység anyagi kultúrájának múltjához. *Ethnographia*, 92. évf. 1981. 472.

18 Csomortáni Mátyás Máris „Specificatio Perafernalis”-a 1846-ból.

A bútorzat (1 láda, 1 gúnyatartó kar, 1 ágy, 1 festett asztal, 1 festett kendőszeg, 2 karosszék) régies, hagyományos lakásberendezést sejtet, nem látjuk nyomát az iparosok árukészletének. Szerény anyagi viszonyok közt élő gyalogkatonai család képe bontakozik ki előttünk.

A következő, bő fél évszázaddal későbbi – 1900-as – jegyzék¹⁹ több változást mutat. Egyrészt a kötelező katonai szolgálat megszűnte a földadományozási szokások megváltozására utal: beltelket, erdős földrészt, valamint több, különböző méretű földet adományozhatott a család a fiatal lány megsegítésére. E századfordulós tárgyegyüttesben a szülők összesen 131 tárgyat juttattak csupán a menyasszonynak, ami ekkor már túl szegény hozománynak számított, ezt a nő saját maga által keresett és készített tárgyakkal próbálta felpótolni.

A saját keresetű tárgyak megjelenése a hozományban a felső-háromszéki társadalmi rend lassú változására utal. 1846-ban még csaknem elképzelhetetlen volt az, hogy egy lány elhagyja faluját, önálló keresetszerzési lehetőségeket térképezzen fel. A századfordulóra a közeli városokban beinduló gyárak, a sepsiszentgyörgyi szövőgyár által a falvakba kiosztott szövőszékek, az erdélyi nagyvárosokba áramló szolgáltatók tömege a hagyományos női szerepek gyors átalakulását jelezte. A lányok, asszonyok részt kértek és kaptak saját sorsuk, életük, gazdasági viszonyaik formálásában. Elindult az emancipációs folyamat.

A szülők adományának és a lány szerzeményeinek a feljegyzése ízlés- és igényváltást is jelez: míg a szülők a klasszikus lakásberendezésben alkalmazott ágyat, kasztent, ládát és 4 db széket ajándékoztak a lányuknak, addig a lány a saját keresetéből kihúzó asztalt és kanapét, illetve 2 db tükröt szerzett be. A szűkszavú feljegyzésekből is érzékelhető, hogy elindul a falusi környezetben is az igény a modernebb, különlegesebb, esetenként városi asztalosok által előállított bútorzatra.

A szülői adományba egyetlen ruhanemű sem került be, ezért a lány saját kereseteként 20 rend ruhát íratott fel.

A századfordulón már gazdag ágyneműállományt állított magának elő a csomortáni lány: a szülőktől kapott 9 párnát 6 újabb párnával és az ezekre varrott 34 párnahéjjal egészítette ki, és 2 lepedővel megtoldotta a szülők által adott 10 db-os mennyiséget. Az ágyneműk gyarapodása szintén egy újfajta igényesség létrejöttét hirdeti. A polgá-

19 Mátyás Borbála „Nászhozomány”-a 1900-ból.

riasodó társadalom már számításba vette, hogy a családnak esetleg vendégei is érkezhetnek és őket is el kell szállásolni. De egyre nagyobb lett az igény a lakótér tisztán tartására is. A tisztaság kultusza hozta létre a lakóterek differenciálódását, a hétköznapi munkaterek és a *tisztaszobák* elkülönülését, a gyakrabban mosott ágyneműknek, ruháknak az igényét. Az egyre gyarapodó textílnemű ezt a folyamatot is jelzi.

Csomortáni Fülöp Teréz 1920-as és Fülöp Anna 1925-ös hozománylevelét érdemes egymás mellett, egymással összehasonlítva szemrevételeznünk, mivel testvérek voltak. A két lány kiházásítását az özvegyen maradt édesanya, Fülöp Antalné bonyolította. Fülöp Teréz 1920-ban ment férjhez az ugyancsak csomortáni Jakab Istvánhoz. A párválasztás időpontja szerencsétlen periódusban ment végbe. A világháború árnyéka vetődött rá a felkészülésre, amely apa nélkül hagyott egy családot. A tárgyak összeírására áprilisban, a trianoni szerződést megelőző hónapokban került sor. A családi tragédia félig-meddig felkészületlenül érthette az özvegyet, ez érzékelhető az összeállított kelegye mértékéből. A tárgyak számát nem lehet pontosan összeszámolni, mivel konyhai edényeit, evőeszközeit nem írták darabonként össze, az „összes” faedény és az „etczeug”²⁰ az „összes” egy tételbe került, és a „szoba berendezéshez szükséges butor” számára csupán pénzt szerepeltettek a „nászadomány” listában. A tételesen összeszámolható 117 db tárgy és 6 db állat az 1900-as leltárhoz képest sem tekinthető bőséges hozománynak. A bútorok teljes hiánya miatt nem követhető, hogy pontosan milyen változások érzékelhetők a lakásberendezési szokásokban. A hozomány textílneműin azonban a lakástextilek differenciálódása érzékelhető. Az asztalneműk közt a 8 db abrosz mellett megjelent 16 db *szelvét*. Az apró szervetek – a szalvéták vászonból készült változatai – a 20. század közepén is még szerves tartozékai maradtak a terített asztaloknak. A konyhai szőttesek és a törölközők számához viszonyítva (10, illetve 16 db) a hozomány roppant szegény volt ágyneműkben. A 2 szalmazsák, 1 derékalj, 1 paplan, 1 ványolt és 10 rendes lepedő, a 9 párna és 9 párnahuzat az 5 évvel később férjhez menő Anna hozományával összevetve szegénység látszatát kelti. Sajnos a családi levéltár iratai nem adnak magyarázatot arra, hogy a stafírun szegénysége csupán az apa halála miatti anyagi állapotokat jelezte-e,

20 esszeug – evőeszköz

vagy pedig esetleg a házasok más városba költözése miatt csökkent a tárgymennyiség.

Fülöp Anna hozományának több mint 500 tárgya azt jelzi, hogy ugyanaz az özvegyasszony mindössze 5 esztendő alatt a másik lányát sokkal gazdagabb hozománnyal tudta ellátni, még akkor is, ha az 1920 és 1925 közötti esztendők impériumváltást, pénzbeváltást és sok esetben vagyonelekobzást hoztak a felső-háromszéki magyarság számára.

Anna hozománylevelének gazdag tárgylistája a hozomány összetételének hatalmas bővülésére mutat rá. A 25 db bútor egyenkénti felsorolása szerint a hagyományos bútorzatot (kasztenek, ládák, stb.) csaknem teljesen kiszorította a polgári lakásberendezési modell és a valószínűleg városi készítésű asztalosbútorzat. A felsorolásból észrevehető, hogy háromszobás lakás berendezéséhez biztosították már a bútorzatot. A ládák, kasztenek helyett a ruházat tárolásához szekrényeket, a konyhai edények számára *konyhakredencet* és *edénytartót* – valószínűleg rácsot – szereztek be. A házba szánt 4 asztal közül egy darab tükörrel kombinált (tehát valószínűleg öltözőasztal) volt, és egy kihúzó asztalt is összeírtak. A leltárban 5 db. függönyráma is volt. A gazdagodó bútorzat, a függönyök megjelenése, a szobák számának a szaporodása egy új folyamatot jelez: egyre erősebb lett az igény a visszahúzódsra, elvonulásra, magánéletre, a tágasabb lakóterre.

A hozomány textilállományán ugyancsak számbeli növekedést és fokozatos differenciálódást lehet megfigyelni: az abroszokon, szervéteken, edénytörlőkön, törölközőkön kívül takaróruhák, kézimunkák jelennek meg, az ágyneműk közt három lepedőtípus (lepedő, csipkés lepedő, ványolt lepedő), kis- és nagypárnák különültek el.

A konyhai edények óriási gyarapodása úgyszintén edénytípus-változást és minőségbeli átalakulást is jelzett: a zománcos edények elterjedése szintén a fokozódó tisztaságigény jele is volt egyben. Nem mellékes megjegyeznünk, hogy csaknem ugyanebben a korszakban szorult vissza a mázatlan főzőfazék használata, melyet szintén azzal magyaráztak, hogy a kényesebb igényeket már nem tudja e nehezen tisztítható edény kielégíteni. Az üveg árának csökkenése következtében boros-, pálinkás- és vizes poharak, a porcelánhasználattal pedig a klasszikus tányérból kivül gyümölcs-, cukor-, sótartó, tészta- tálak jelentek meg a hozományban.

A korban közel álló más három hozományleltár (Biró Terézia 1932-es, Bedő Rozália 1928-as és Tamás Matild év nélküli hozománya) csupán finoman árnyalja a két lánytestvér leltárai kapcsán tett észrevételeinket. Biró Terézia 1932-es hozományleltárának egy bejegyzésére térnek ki: például a párnahuzatok közt elkülöníti a „szöttes” és a „fehér” darabokat, ezzel is azt sejtetve, hogy megtört Felső-Háromszéken is a házi készítésű szöttesek egyeduralma, és teret nyert a vékonyabb, de könnyebben mosható vászon ágynemű. Tamás Matild év nélküli hozományának érdekességei közt az éjjeliszekevényeket, mosdóasztalt, falitükröket emelném ki, ezek a tipikus polgári bútordarabok a lakóter berendezésének a teljes átalakulását jelzik. A textílneműk átalakulási folyamatát a *garnitúra* kifejezés sejteti: az esetlegesen egymás mellé kerülő textiltárgyak helyét fokozatosan kiszorították az egy stílusú, ugyanazon anyagból készült, hasonlóan díszített tárgyak.

A korban legutolsó, 1948-as hozományleltár politúros bútorzata, kihúzó ágya, konyhakredence, mosdóasztala, éjjeliszekevényei egyértelműen jelzik, hogy Felső-Háromszéken is megtörtént a csaknem teljes bútorkultúra-váltás. Az új divatokhoz való alkalmazkodás a ruhaneműk összeírásán is jól követhető: nagykabátok, kosztümök, fehéreneműk, hálóingek, magasszárú cipő és bakancs került a hozományba.

Fontos azonban megjegyezni, hogy nem lehet teljes akkulturációról, radikális kultúracseréről beszélni még ekkor sem. A lakástextilek funkcionálisan és méretben alkalmazkodtak ugyan az új bútorokhoz, de a házi szöttesek bizonyos szintig megőrizték a szerepüket, fokozatosan elindult a házi szött darabok örökségésítésének a folyamata. A gyapjú és gyapot szőnyegek, a gyapjú ványolt lepedők, a csipkés házi szöttes függönyök mérsékelt számban, de teret nyertek továbbra is a lakásokban. Ezt a folyamatot bizonyára az 1930-as és 1940-es években egyre nagyobb erővel felszínre törő háziipari mozgalmak generálták, amelyek lassították a kultúraváltást és elindították a hagyományos kultúrelemek felértékelődését.

A hét felső-háromszéki hozományleltárt, ha összehasonlítjuk a korpuszban egyedülként megjelenő szentivánlaborfalvi leltárral, nem látható lényeges különbség. A hozomány főbb elemei az egész Székelyföldön látszólag azonosak voltak.

ÖSSZEGZŐ GONDOLATOK

A Biro és Fülöp családdal összefüggésbe hozható hozománylevél-korpusz viszonylag szerény anyagi viszonyok közt élő felső-háromszéki családok életkezdő tárgyigényét és az esküvői hagyománykör lassú változásait villantják fel a mai ember előtt.

A magyar történelmi és néprajzi szakirodalom elég jelentős számú leltárt publikált, de leginkább a 17–18. századi hagyatéki leltárak és testamentumok közzététele kapott nagyobb szerepet. Székelyföld tárgyi ellátottságának a kutatása még mindig eléggé feltáratlan. Különösen helytálló ez a megállapítás a 20. századra vonatkoztatva.

A hozománylevelek kutatása több szempontból nagyon fontos. Mivel a hozomány életkezdő, viszonylag szűk időkeretek alatt összeállított tárgye gyűttes, így érzékenyen követi a divatváltozásokat, a mennyiségi és minőségi normák alakulását.

Az egy család keretein belül megfigyelhető változások feltérképezése elsősorban a makro- és mikrofolyamatok párhuzamba állítása miatt fontosak.

Amennyiben a szövetségre lépő Fülöp és Biro család tárgyi hátterét vizsgáljuk, érdekes folyamatokat figyelhetünk meg. Lokális vagy kistérségi endogámia miatt visszafogott mobilitás olvasható ki e család irategyűtteséből. A családi túlélési modellben az otthoni boldogulás, a helyi erőforrások kihasználása, a falun belüli és a szűk környéken fellelhető kereseti források feltérképezése kapott szerepet. Bár világháború és impériumváltás, pénzbeváltás és családi tragédiák periodikusan újra és újra visszafogták egy kiscsalád egyenletes fejlődését és megerősödését, ennek ellenére a családnak sikerült a viszonylagos gazdasági stabilitását megőriznie.

A nyolc hozománylevél áttekintése a hozomány összeállítási szempontjainak a lassú változását jelzi. Míg a 19. században még az állatoknak volt nagyobb értéke, addig a 20. században a bútortzat vált egyre drágábbá. A bolti textiláru egyre olcsóbbá válásával differenciálódott a textiláruk értéke. Egyes darabok a gyári áruk miatt alacsonyabb pénzértéket nyertek, mások ára felugrott, ami a kézműves vagy kisipari termékek értékének megnövekedésével magyarázható. A tárgyak iránti igény folyamatos növekedésének lehetünk a tanúi. A kisember a kis számú multifunkcionális tárgy helyett egyre inkább a

nagyobb számú, de kevesebb funkciót betöltő, célirányosan használható tárgyak felé irányul, és már a fiatalasszony életkezdő tárgye gyűjtésében is ezt a modellt érvényesíti. A tárgye gyűjtés főbb struktúrái ennek ellenére stabilan megmaradnak, így a hozomány az egész elemzett korszakunkban megőrzi az eredeti funkcióját. Annak ellenére, hogy a 20. században a tárgyadományozás már nem váltotta meg a föld hiányát, vagyis földbirtokokat is kapott a lány a hozományába, mégis folyamatosan nőtt az adományozott tárgyak száma és értéke.

Konkréten a Fülöp és Biro családra lebonthatóan úgy érezzük, hogy az impériumváltás nem törte meg drasztikusan a család gazdasági erejét. A lányok hozománya az 1920-as években elég gazdag maradt. Az egyes stafíringok pénzbeli összevetését viszont nem lehet megvalósítani a folyamatosan változó pénznemek, pénzhigulás és -erősödés miatt.

Néhány szót érdemes még váltani a leltárok helyesírásáról, írásképéről. Az összeírás stílusából, igényességéből kiviláglik, hogy az írogatásnak voltak specialistái, akik meghívásra megjelentek a lányos háznál. Az ő általuk írt leltárok szebben strukturáltak, az értékeket, mennyiségeket áttekinthetően különválasztották. Ezzel szemben az 1932-es hozományleltár csapzott szerkezete, rettenetesen helytelen írásmódja gyakorlatlan összeíróra utalt. Az írásmód nem pusztán a felső-háromszéki nyelvjárás, kiejtés sajátosságait követi, hanem világosan jelzi azt, hogy egyes diktált szavak ismeretlenek voltak az összeíró számára. A nyelvi sajátosságok láttatása céljából megőriztem a leltárok eredeti írásmódját.

A leltárelemzés az anyagi kultúra változásának csupán a főbb irányvonalait jelzi. A hozományleltárokból nem kaphatunk világos képet arról, hogy pontosan milyen szőttesek, varrottasok, milyen díszítésű bútorok kerültek egy felső-háromszéki házba, ennek ellenére a szűk tárgymegnevezések és a tárgyak anyagára vonatkozó pár szavas utalások, a mennyiségi arányok együttes vizsgálata jelzi a falvak polgárosodásának, iparosodásának a szintjét, más vidékekkel összehasonlítva a gazdasági leszakadást vagy a fokozatos felzárkózást egyaránt.

FORRÁSMELLÉKLET

1. Specificatio Perafernalis

Kezdi Csomortáni G. K. Mátyás Sigmund leányának Márisnak tulajdon maga Perafernomai így Következnek

1mo	Vagyon Egy Láda a mely meg ér	3,30
2.	Egy Gunya tarto Kar Zárval meg ér	1,30
3.	Vagyon Egy Szederjes Suba Postobol	25
4.	Egy fejer Boti Rokolya 1 Szelyem elő Ruhával	10
5.	Egy veres Szótes Rokolya elő Ruhával	9
6.	Egy Szótes Kotskás Köntös veres fejtővel	10
7.	Más Köntös ügyes Szótes	9
8.	Egy Kekes Köntös	8
9.	Egy tiszta Kék Köntös	7
10.	Egy Boti Karton Köntös	6
11.	Vagyon Egy Rend fejtő Rokolya elő Ruhával	6
12.	Egy Szederjes Rokolya elő Ruhával	6
13.	Vagyon Ket Kurti Egész tibér ²¹ a más Szederjes	10
14.	Egy veres tebe Ször ²² kitsin Lajbi	2
	Egy tebe Ször főre valo Kez Kenyő veres	9,30
15.	Egy tákét Kesz Kenyő főre valo	9
16.	Egy fekete földü főre valo Kesz Kenyő	7
17.	Egy Sárga főre valo Kesz Kenyő	5
18.	Vagyon Egy fejer Boti varot főre valo Kesz Kenyő	6
19.	Vagyon egy pár Nyakra valo Ruha	3
20.	Vagyon 4 Zsebbeli Kesz Kenyő	2
21.	Vagyon 6 asztalra valo abros Gyapot	10
22.	Vagyon 6 Asztalra valo Kesz Kenyő	2
23.	Ugyan 6 Kendező Kendő	2,30
24.	Két Rudra valo lepedő ²³ Egy veresvel varrot a másik KeKel varot	6,30
25.	Vagyon 120 sing Gyoltz	30
26.	Vagyon 50 sing Gyapot vászon	10
27.	Vagy 40 sing Kendervaszon	6

21 tibét - vékony textilanyag

22 teveször - keleti szőttes

23 A házak gerendázatára rögzített rudat néha ruhák tárolására használták, néha díszkendőkkel, szőttesekkel, szőnyegekkkel takarták le. A székely lakásberendezés klasszikus eleme volt ez, néhol (például Felcsikon) napjainkig megfigyelhető.

28.	Vagyon 80 sing Sikatyus ²⁴ vason	11,30
29.	Vagy 6 bolti ingei	6
30.	Vagyon ket DereKaly 3 héjagal	25,30
31.	Vagyon 12 párna 24 héjagal	33
32.	Egy agyterítő kék Kotzkas	4,30
33.	Vagyon 4 agyra valo Lepedő Sikatyus	4
34.	Egy Agyra valo Cserge	17
35.	Vagyon Egy vanyolt Lepedő	6
36.	Vagyon egy Agy meg er.	2
37.	Ugyan egy üstre	10
38.	Vagyon egy par Gereben egy Lehely ²⁵	1
39.	Vagyon egy Kana és Egy Gyertya tarto	0,50
40.	Egy Rosta 1 Szita és Egy Sütő tekenyő	2
41.	Egy tutset Plé Kalány tartójával	1
42.	Vagyon egy festet Asztal	4
43.	Egy festet Kendő Szeg Ket Karos Szek	3
44.	Vagyon Egy Kád egy Cseber 1 Kártya ²⁶	3
45.	Vagyon Egy 3 Esztendős tehény Borjuzo	45
46.	Vagyon Egy Bárányozo Juh és Egy Diszke ²⁷ Barany	10
47.	Egy Sertes Öreg	10
48.	Egy vekás Kender Ugar	11
	Summa sumarum	430,50

Hogy ezen fen Specificalt Parofernium a magok fel adásokból ment vegbe aztot mü előttünk aztot müis meg irtuk a mü Igaz hitünk szerint itten Csomortánba a folyo 1846 év Febriárius 5-dik Napján.

Veres András G. K. Hütös

Fülöp István L. K. Esztelneki

Mátyás János G. K. Hütös

Fülöp Joseff m. pr. L. K.

Láttam Polyanba 8-ik Februari 1846-ba Erődsi Kapitany

2. Nászadomány összeírása

Mind azon ingó és ingatlan javakrol a melyet 1920 Április hó 6-án Özv. Fülöp Antalné törvényes szülő leánya Fülöp Teréz férjhez menele alkalmával viszont ugyan Csomortáni Jakab István ifiu legényhez.

24 A sikattyú a szövőszék kis csigaeleme. A sikattyús szóttés két nyüstös szóttéstípust jelöl.

25 héhel – kender- vagy gyapjufésű

26 fából készült víztároló edény

27 diszke – másfél esztendős

Javak meg nevezése az 1920 évi ár folyam szerint

Sorszám		Érték
1.	Egy szoba berendezéshez szükséges butor ára	3650
2.	2 Szalma zsákok 2 drb.	200
3.	1 drb. Derekalj héjjal és 9 kilencz párna héjjal 1-1 héjjal	1850
4.	1 Egy paplan lepedővel	500
5.	1 Egy ványolt lepedő 2 drb ágy terítő	400
6.	10 Tíz drb. fehér lepedő	1600
7.	8 Nyoltz drb. Abrosz	1400
8.	16 azaz Tizen hat drb. Törölköző	400
9.	U azon Tizen hat drb. Szelvét	250
10.	10 azaz Tíz drb. edény törő	100
11.	12 Tizenkét drb. zsák és 5 őrlő tarisznya	700
12.	6 Hat rend öltöny	3000
13.	4 Négy drb. fejre ruha ²⁸ és 1 drb. nagy kendő	1000
14.	Konyha etczeug az összes	500
15.	Fa edény az összes	250
16.	Két szita és rosta egy drb.	200
17.	Két drb. Teknő	30
18.	Egy drb. nagy tükör	50
19.	Egy drb. Fonó gép	800
20.	Egy drb egy éves tehén borjú	3000
21.	Két drb juh báránnyal	1600
22.	Két drb 6 hetes sertés	500
23.	Csomortán község határában fekvő Sóhaj nevű dülőben 4 véka férei viczinussa felső Biró János alsó Veres Tamás	5200
24.	Szintén a Csomortáni határban Rétre menő dülőben 2 véka férei szomszédja keletről almási Miko György és nyugatrol Csomortáni Gyergyai György	2600

Az 1. fekvő számtól a 24 folyó számig a Szülő által feladott tárgyak fő összege 29.780 kor azaz Huszonkilencz ezer hétszáz nyolczvan koronát tesz ki, az alatt irt becselő tanuk által fel adott becselő árban irtuk meg és fel olvastuk a teljes zárlatott fenntartva a becselő tanuk által alá iratván.

Kelt Csomortán 1920. április hó 6-án.

Veres Albert

Fülöp Antalné

28 ruha – elsősorban a fejkendő vagy nyaki, kézbeli kendő megnevezése

becslő tanu	Balog Anna
Fülöp Ferencz	Fülöp János
Jakab István	férfi ágon családfő
Fülöp Teréz	

3. Nászhozomány összeirási jegyzék (1925)

Mindazon ingó és ingatlan javakról, amelyeket Özv. Fülöp Antalné adományoz az ő szeretett leányának Fülöp Annának a Jánó Imre férjhez menetele alkalmával.

Folyó A tárgyak megnevezése szám	Érték Leuban
1. (2) Kettő drb ruhaszekrény a 600 L	1200
2. (2) Kettő drb. ágy a 400 L.	800
3. (1) Egy drb. kihuzos asztal	500
4. 1. Egy drb. kredencz	800
5. (1) Egy drb. asztal tükörrel	350
6. (4) Négy drb. szék a 150 L.	600
7. (3) Három drb. függöny ráma a 50 L.	150
8. (1) Egy drb. kanapé	300
9. (2) Kettő drb. szék a 120 L.	240
10. (1) Egy drb. asztal	350
11. (1) Egy drb. konyhakredencz	600
12. (2) Kettő drb. függöny ráma a 35	70
13. (1) Egy drb. nagy lapító	80
14. (1) Egy drb. ruhaszekrény	800
15. (1) Egy drb. asztal	500
16. (1) Egy drb. ágy	400
17. (1) Egy drb. edénytartó	80
18. (1) Egy drb. varrógép	8300
19. (4) Négy drb. asztalterítő a 300	1200
20. (14) Tizennégy drb. asztalterítő a 150	2100
21. (18) Tizennyolcz drb. szervét	480
22. (24) Huszonnégy drb. törülköző a 50	1200
23. (24) Huszonnégy drb. edény törő a 25	600
24. (14) Tizennégy drb. takaró ruha a 20	280
25. (18) Tizennyolcz drb. kézimunka a 100	1800
26. (3) Három drb. szalmazsák	50
27. (2) Kettő drb. derék alj egy-egy huzattal	2500
28. (8) Nyolcz drb. nagy párna kettő-kettő huzattal 350	2800

29.	(4) Négy drb. kis párna 2-2 huzattal a 150	600
30.	(15) Tizenöt drb. lepedő a 200	3000
31.	(2) Kettő drb. csipkés lepedő 250	500
32.	(2) Kettő drb. paplan öt drb. huzattal	3000
33.	(2) Kettő drb. ványolt lepedő a 400 L.	800
34.	(3) Három drb. ágy takaró	1000
35.	(4) Négy drb. ágy takaró szőttés	1300
36.	(12) Tizenkettő drb. zsák a 100	1200
37.	(6) Hat drb. tarisznya	200
38.	(5) Öt ablakra való függöny szőttés	1000
39.	(16) Tizenhat rend női ruha 6 drb. kötény	9000
40.	(1) Egy drb. téli kabát	1000
41.	(1) Egy drb. kosztüm egy drb. tavaszi kabát	3000
42.	(18) Tizennyolcz drb. női ing a 100	1800
43.	(6) Hat drb. fej kendő	300
44.	(1) Egy drb. hárász kendő	350
45.	(4) Négy pár félcipő a 300	1200
46.	25 sing padló szőnyeg a 10	250
47.	(1) Egy drb. perzsa szőnyeg	1400
48.	Faedényre	1000
49.	(2) Kettő drb. dagasztó teknő kisebb és nagyobb	200
50.	(3) Három drb. szita egy drb. rosta	220
51.	(1) Egy szál ruha szárító gyeplő 26 m hosszu	80
52.	(1) Egy hat személyes ebédlő készlet	1100
53.	(6) Hat drb. teás csésze aljal és 6 drb. feketés csésze szintén aljal	220
54.	Egy hat személyes téstás készlet	90
55.	12 drb. boros, 6 pálinkás és 6 drb. vizes pohár	130
56.	Egy gyümölcs tartó, egy cukor tartó és egy só tartó	80
57.	(6) Hat drb. tányér porcelán és Hat drb. pléh tányér a 12	200
58.	(5) Öt drb. tál zománczozott	490
59.	(6) Hat drb. fazék zománczozott	500
60.	(6) Hat drb. lábos zománczozott	350
61.	(5) Öt drb. fődő	100
62.	(2) Kettő drb. szűrő	100
63.	(2) Kettő drb. placsinta sütő	50
64.	Egy drb. tölcsér három drb. leves merő	80
65.	(2) Kettő drb. kalács sütő	50

66.	(1) Vizes kártya zománczozott	180
67.	(1) Egy burgonyatörő három drb. tárcza	180
68.	(8) Nyolcz drb. zománczos vizes kana	160
69.	(1) Egy drb. hab verő és egy drb. reszelő	30
70.	(1) Egy drb. lámpa és egy drb. tyergya tartó	
	70 (sic!) (1) Egy drb. hus örlő, egy drb. kávé örlő, egy drb. mák örlő és egy drb. dió örlő	520
71.	(1) Egy drb. vasaló	140
72.	(1) Egy lugzó üst	150
73.	(1) Egy tuczat kés, egy tuczat villa	500
74.	(18) Tizennyolcz drb. kanál	360
75.	(1) Egy tuczat kávé kanál kettő drb. konyha kés	100
76.	(1) Egy drb. csergő óra	450
77.	(1) Egy drb. malacz	800
78.	(1) Egy drb. kettő éves tehén borju	2000
79.	Van a csomortáni sohaj határ árokra menő lábban az Imre József szomszédságában egy (4) négy véka féreji szántó	6000
80.	Van a csomortáni határ kopaczpatak mellett a Bálint József szomszédságában egy véka féreji szántó	1000
81.	Van a csomortáni határ bitos nevű lábban a Gyergyai Tamás szomszédságában egy véka féreji szántó. Erről a haszon élvezet fennhagyatik	1000
82.	Van az esztelnek határ templomon alul kicsi rétre menő lábban a Cserei Albert és az Oláh József szomszédságában (4) négy véka féreji szántó, erről a haszonélvezet fele részben fennhagyatik	8000
83.	Van az almási határ illetve rét-ben a Gyergyai Jánosné szomszédságában (2) kettő véka féreji kaszáló	5000
	Összesen	92230

azaz Kilenczvenkettőezer kettőszáz harmincz Leu

Hogy ezen fent irt ingó és ingatlanok alulirott tanuk előtt összeiratott és megbecsültetett, aláírásunkkal igazoljuk.

Tanuk:

Fülöp János

Jáno Lázár

Imre Antal

Fülöp Antalné

Balog Anna

Jáno Imre vőlegény

Fülöp Anna menyasszony

4. Nászhozomány összeírási jegyzék

Mindazon ingó és ingatlan javakról, amelyeket Fülöp Antal és neje Veres Gizella adományoz az ők szeretett leányuk Fülöp Emma-nak a Biró Andráshoz való férjhez menetele alkalmával.

F. sz.	Drb.	A tárgyak megnevezése	Értéke
1.	2	Egy kihuzos asztal és egy cimpla 2800 + 1000	3800
2.	2	Kanapé kettő	3000
3.	8	Nyolc szék négy pulitérozott négy cimpla	5200
4.	2	Kettő ág pulitérozott	5500
5.	1	Egy ruhaszekrény	5000
6.	1	Egy kredenc pulitérozott	5000
7.	1	Egy konyha kredenc	4200
8.	2	Kettő éjjeli szekrény	5000
9.	1	Egy mosdó asztal	1200
10.	6	Hat függöny pálca	1600
11.	1	Egy vizes edény tartó pad	250
12.	6	Hat asztal terítő 5 drb. szóttas, 1 drb. színes	7800
13.	16	Tizenhat törülköző 10 gypott, 6 vegyes	16000
14.	6	Hat drb. edény törő	3000
15.	6	Hat kenyér takaró szervét gypottból	3000
16.	9	Kilenc drb. kosárterítő	3600
17.	6	Hat len szervét fehér	3000
18.	5	Öt tárca terítő	1000
19.	3	Három drb. falvédő	800
20.	4	Négy drb. asztal futó	1000
21.	1	Egy drb. viasszas vászon	2000
22.	2	Kettő rend gárnitura	18000
23.	12	Tizenkettő drb. lepedő: 4 házi szóttas, 2 gypott, 4 gyolcs, 2 pergát ²⁹	12000
24.	2	Kettő darab paplan három huzattal	10000
25.	2	Kettő ványolt gyapju lepedő	11000
26.	10	Tíz drb. párna 14 huzattal	28000
27.	2	Kettő drb. kis párna 2 huzattal	1000
28.	1	Egy drb. derék alj egy huzattal	6500
29.	3	Három drb. szalma zsák	5000
30.	6	Hat ablakra való függöny, 3 csipke, 3 házi szóttas	20000
31.	13	Tizenhárom drb. zsák és 1 magvető	20000

²⁹ pergát – vékony textilanyag

32.	6	Hat drb. tarisznya	3500
33.	-	Tizenöt méter szőnyeg gyapju és gyapottból	6000
34.	-	Hat méter vastag szőnyeg	1200
35.	2	Kettő drb. női nagy kabát	17000
36.	-	Egy rend kosztüm	6000
37.	-	Husz rend ruha téli nyári	44000
38.	10	Tíz drb. női ing	10000
39.	8	Nyolc kombinétt	8000
40.	2	Kettő drb. női háló ing	4200
41.	8	Nyolc drb. női alsó nadrág	4000
42.	-	Tizennyolc pár női harisnya	4500
43.	-	Öt pár női fél cipő	11000
44.	-	Egy pár magas szárú női cipő	2000
45.	-	Egy pár női bakancs	2000
46.	-	Egy drb. függő lámpa	3000
47.	2	Kettő drb. tükör	1000
48.	5	Öt drb. fali kép	3000
49.	6	Hat lábos, 3 zománcos, 3 érc	3600
50.	3	Három drb. fazék	1700
51.	1	Egy drb. 3 litres fazék	250
52.	3	Három drb. szűrő	300
53.	2	Kettő drb. tészta sütő	300
54.	1	Egy drb. hus örlő	1200
55.	1	Egy drb. mák örlő	700
56.	1	Egy drb. ruha vasaló	1000
57.	1	Egy drb. rézmozsár	700
58.	1	Egy drb. éthordó	600
59.	1	Egy drb. tea főző	500
60.	1	Egy drb. vizes veder zománcos 2 csuporral	900
61.	2	Kettő drb. tál zománcos	700
62.	3	Három drb. leves merő	400
63.	4	Négy drb. fődő	500
64.	1	Egy tölcser	100
65.	3	Három drb. kalács sütő egy zománcos	700
66.	10	Tíz kés, 6 asztal, 4 konyha kés	2600
67.	24	Huszonnégy evő kanál és hat kicsiny	3000
68.	12	Tizenkettő evő villa ezüstműből	200
69.	12	Tizenkettő tányér és 12 drb. lapos	5000
70.	4	Négy tál porcelán	1000

71.	30	Harminc csésze ebből 18 kicsiny	3000
72.	12	Tizenkettő boros és 12 pálinkás pohár	1500
73.	1	Egy vizes kancsó 6 pohárral	500
74.	-	Három tésztás készlet 2 üveg és 1 porcelán	1600
75.	4	Négy tárca	800
76.	3	Három virág váza	600
77.	1	Egy gyertya tartó	500
78.	1	Egy vihar lámpa	300
79.	1	Egy mosdó tál zománcos	500
80.	-	Egy hárász kendő és 8 drb. fej kendő és 7 drb. kötény, 2 szvetter	10000
81.	2	Kettő kosár	600
82.	-	Egy kád, egy lugzó, 1 dörzsölő cseber, egy véka, lugzó alá való cseber, 1 ejtel, 1 tészta gyúró, deszka nyújtó fával és kettő teknő	7000
83.	-	Egy rosta, egy szita, 20 méteres ruhaszáritó zsinór	2000
84.	-	Lemhény község árok határában 1400 □ öl területű szántó Illyés István szomszédságában	21000
85.	-	Esztelnek község hetes nevű dulloben 600 □ öl területű szántó Német Ferencz szomszédságában	7500
86.	-	Kézdi Almás község hosszuláb nevű düllőben 400 □ öl kaszáló a Gál Antal lemhényi lakos szomszédságában	7000
87.	-	Egy drb. egy éves számbeli tehén borju	6000
88.	-	Három drb. anya juh	3000
		Összesen	453100

Lei Azaz Négyszázötvenháromezeregyszáz Lei

Hogy ezen összeirt ingó és ingatlanok alulirott tanuk előtt becsülte-
tett meg, aláírásunkkal igazoljuk.

Csomortán, 1948 évi szeptember hó 5-én.

Tanuk: Mátyás Jenő

Fülöp Antal

Fülöp János

Fülöp Antalné Veres Gizella

Mátyás Jenő

Biró András völegény

Biró László

Fülöp Emma menyaszony

író és tanu

Veres Dénes